

**KRIMINALISTIČKI I KRIVIČNO-PRAVNI ASPEKT KRIVIČNOG
DJELA NEOVLAŠTENE PROIZVODNJE I PROMETA OPOJNIH
DROGA U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU BOSNE I
HERCEGOVINE**

Kriminalitet iz oblasti zloupotrebe opojnih droga spada u najteže oblike krivičnih djela, i to prvenstveno zbog specifičnosti načina izvršenja, profila izvršilaca krivičnih djela, te zastupljenosti broja izvršenih krivičnih djela zloupotrebe opojnih droga u ukupnom broju izvršenih krivičnih djela. Takođe, veoma značajna karakteristika krivičnih djela vezanih za zloupotrebu opojnih droga je visok stepen organizovanosti, veoma čest međunarodni elemenat, te izuzetno teške posljedice. Osim krivičnopravnih aspekata kroz rad je predstavljena metodika otkrivanja i dokazivanja krivičnog djela neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga, preciziranjem specifičnosti osnovnog, kvalifikovanog i posebnog oblika. Takođe, kroz kontekst krivično pravnog i kriminalističkog aspekta predmetnog krivičnog djela, predstavljene su i određeni statistički pokazatelji, kao i zakonski okviri koji omogućavaju otkrivanje i dokazivanje krivičnog djela neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga.

Ključne riječi: krivično zakonodavstvo, zloupotreba opojnih droga, kriminalistika, kriminalistička metodika otkrivanja i dokazivanja krivičnih djela

1. UVOD

Specifičnosti kriminaliteta vezanog za zloupotrebu opojnih droga se prvenstveno ogledaju u specifičnostima vezanim za otkrivanje i dokazivanje predmetnih krivičnih djela. Kod krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga u pravilu izostaje prijava krivičnog djela, bilo pismena ili usmena i otkrivanje

se uglavnom zasniva na operativnom prikupljanju informacija o krivičnom djelu i izvršiocima, tj. u najvećem broju slučajeva prvo se saznaje za izvršioca, a zatim se ide ka krivičnom djelu. Takođe, kod krivičnih djela vezanih za zloupotrebu opojnih droga, u najvećem broju slučajeva, nema instituta oštećenog u klasičnom smislu, što u velikoj mjeri otežava otkrivanje ovih krivičnih djela, budući da ne postoji interes konkretne stranke za rasvjetljavanje svakog pojedinačnog slučaja. Međutim, sa druge strane karakteristični su i slučajevi smrti uslijed upotrebe droga, odnosno postojanje konkretnog oštećenog lica. S tim u vezi, navedeni slučajevi smrti uslijed upotrebe droga nisu jasno precizirani Krivičnim zakonom Republike Srpske («Službeni glasnik Republike Srpske», br. 49/2003, izmjenjen i dopunjen Službenim glasnicima RS broj: 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 67/13, u daljem tekstu: KZ RS), gdje se kroz kvalifikovani oblik krivičnog djela omogućavanje uživanja opojnih droga (član 225. stav 2. KZ RS), kao kvalifikatorne okolnosti navode nastupanje teških posljedica po zdravlje uslijed upotrebe droge, dok primjerice Kazneni zakon Republike Hrvatske («Narodne novine Republike Hrvatske» br. 125/11 i 144/12, u daljem tekstu: KZ RH) ima jasnu odrednicu u tom smislu i kroz krivično djelo omogućavanje trošenja droga (član 191. stav 3. KZ RH) predviđa i inkriminiše slučajeve nastanka smrti uslijed upotrebe droga.

S tim u vezi, kroz krivično zakonodavstvo Republike Srpske i Bosne i Hercegovine stvoren je krivičnopravni okvir, koji inkriminiše oblast zloupotrebe opojnih droga, a čiji je osnovni cilj zaštita zdravlja ljudi. Takođe, zdravlje ljudi spada u jedan od najvažnijih grupnih zaštitnih objekata u krivičnim zakonodavstvima većine evropskih zemalja. Pravo na zaštitu zdravlja predstavlja i ustavno pravo čovjeka. Krivična djela protiv zdravlja ljudi u našem krivičnom zakonodavstvu se tradicionalno izdvajaju u posebno poglavlje još od krivičnog zakonika Jugoslavije od 1929. godine. (Babić, M., (2000). Krivični zakonik Republike Srpske, sa kratkim komentarom, Banja Luka, Institut za pravne i društvene nauke Pravnog fakulteta, str. 81.)

Shodno navedenom, odredbama krivičnog zakona Bosne i Hercegovine predviđeno je krivično djelo neovlašteni promet opojnim drogama, kojim se vrši kriminalizacija određenih oblika nezakonitog prometa opojnih droga koji ima međunarodnu dimenziju, a cjelovitost krivičnopravne zaštite od različitih oblika zloupotrebe opojnih droga osigurana je propisivanjem krivičnih djela neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga i omogućavanja uživanja opojnih droga u krivičnom zakonu Republike Srpske.

Kroz ovaj rad su prikazane kriminalističke i krivično pravne karakteristike, te metodika otkrivanja i dokazivanja samo krivičnog djela neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga, u svom osnovnom, kvalifikovanom i posebnom obliku predviđenog krivičnim zakonom Republike Srpske u komparaciji sa inkriminacijama predviđenim Kaznenim zakonom Republike Hrvatske. Navedeno krivično djelo, svojom inkriminacijom predviđa krivično pravnu

zaštitu od neovlaštene proizvodnje, prerade, te u cilju dalje prodaje skladištenja, skrivanja, prenosa, kupovine, posredovanja, nuđenja na prodaju opojne droge. Sve navedene radnje su alternativno određene tako da je zakon predvidio da su sa izvršenjem i samo jedne od navedenih radnji ispunjeni elementi bića krivičnog djela. Tako su kroz rad najprije predstavljeni određeni statistički pokazatelji koji ukazuju na učešće krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga u ukupnom broju krivičnih djela. Nakon toga istaknut je zakonski okvir kojim je omogućeno otkrivanje i dokazivanje predmetnih krivičnih djela, navođenjem određenih dijelova zakona koji *lex specialis* tretira upotrebu i zloupotrebu opojnih droga. Potom se konkretizuje metodika otkrivanja i dokazivanja krivičnog djela neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga uz navođenje specifičnosti načina saznanja i procesa dokazivanja za osnovni, kvalifikovani i posebni oblik predmetnog krivičnog djela, te komparaciju sa inkriminacijama u Kaznenom zakonu Republike Hrvatske. Zatim, kroz zaključna razmatranja, dat je kratak rezime i kritički osvrt na navedenu problematiku.

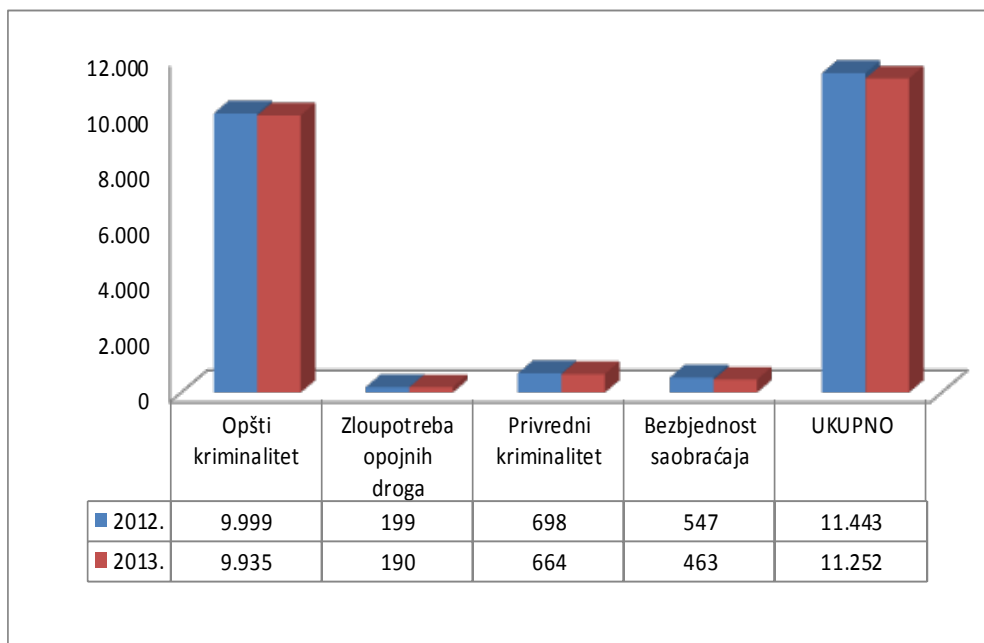
2. POJAM OPOJNE DROGE I ZASTUPLJENOST KRIVIČNIH DJELA IZ OBLASTI ZLOUPOTREBE OPOJNIH DROGA

Positivno pravnom regulativom u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini je definisan pojam opojnih droga i određene su supstance koje se smatraju opojnim drogama. Odnosno precizirano je da je opojna droga svaka supstanca prirodnog ili sintetičkog porijekla, uključivši psihotropne supstance uvrštene u listu opojnih droga i psihotropnih supstanci. Navedena „lista opojnih droga, psihotropnih supstanci, biljaka iz kojih se može dobiti opojna droga i prekursora“ je određena Zakonom o proizvodnji i prometu opojnih droga i u njoj su kroz četiri poglavlja: (1) Zabranjene materije i biljke, (2) Materije i biljke pod strogim nadzorom, (3) Materije i biljke pod nadzorom, (4) Prekursori, određene supstance koje se smatraju opojnom drogom. (Zakon o proizvodnji i prometu opojnih droga iz 2003. godine («Službeni glasnik Republike Srpske», br. 110/2003).

Kriminalitet iz oblasti zloupotrebe opojnih droga zauzima značajno mjesto u opštem broju izvršenih krivičnih djela što se vidi iz pregleda statičkih podataka u grafičkom prikazu 1. Naime, navedeni statistički pregled je izvršen kroz informaciju o stanju bezbjednosti Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske za period januar – decembar 2013. godine. Kroz navedeni statistički prikaz vidi se udio krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga u odnosu na krivična djela opšteg, privrednog kriminaliteta i kriminaliteta iz oblasti bezbjednosti saobraćaja. Može se konstatovati da je u odnosu na navedene oblike krivičnih djela, 17,4 % udjela krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga u 2012. godini i 16,9% u 2013. godini, te da je u skladu sa padom svih oblika krivičnih djela u 2013. godini, zabilježen i pad krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga za 4,5% (MUP Republike Srpske (2014). Informacija

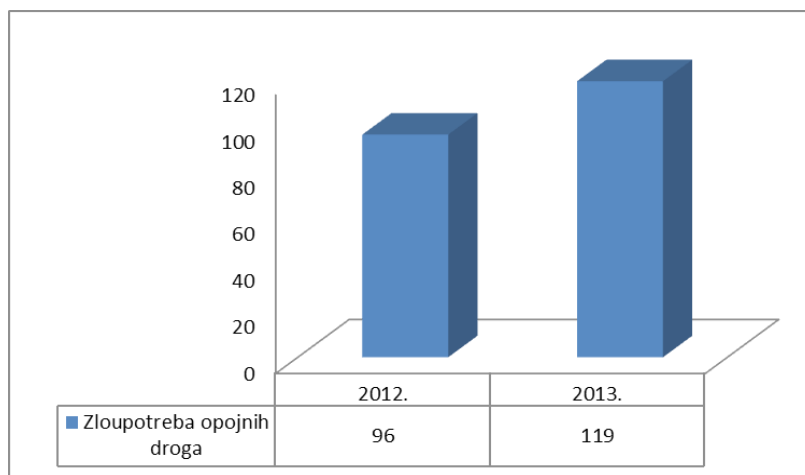
o stanju bezbjednosti za period januar – decembar 2013. godine, Banja Luka, str. 3-9.).

Grafički prikaz 1. Statistički pregled kriminaliteta u 2012. i 2013. g.

Međutim, navedeni grafički prikaz nam daje podatke samo o broju krivičnih djela predviđenih Krivičnim zakonom Republike Srpske i BiH, dok treba uzeti u obzir i činjenicu da problematika zloupotrebe opojnih droga zauzima još značajnije mjesto ako se uzme u obzir da se zloupotreba opojnih droga u Republici Srpskoj tretira kao prekršaj u dva zakona. Odnosno da je Zakonom o javnom redu i miru («Službeni glasnik Republike Srpske», br. 20/2007), predviđeno kao prekršaj konzumiranje opojne droge na javnom mjestu, a Zakon o proizvodnji i prometu opojnih droga («Službeni glasnik Republike Srpske», br. 110/2003), inkriminiše posjedovanje opojne droge. Uzimajući navedeno u obzir, dolazimo do mnogo većeg broja delikata iz oblasti zloupotrebe opojnih droga što se može vidjeti u grafičkom prikazu 2.

Grafički prikaz 2. Statistički podaci o zlouporabi opojnih droga u 2012. i 2013. godini

Navedeni grafički prikaz je takođe izvršen kroz informaciju o stanju bezbjednosti Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske za period januar – decembar 2013. godine i predstavlja broj slučajeva u kojima je zloupotreba opojnih droga tretirana kao prekršaj. Za razliku od broja krivičnih djela evidentan je porast broja prekršaja za 23,9 % u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu.

3. METODIKA OTKRIVANJA I DOKAZIVANJA KRIVIČNOG DJELA NEOVLAŠTENE PROIZVODNJE I PROMETA OPOJNIH DROGA

3.1. Osnovni oblik krivičnog djela neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga

Osnovni oblik ovog krivičnog djela predviđen je u članu 224. stav 1. KZ RS i navodi da: „*Ko neovlašćeno proizvodi, prerađuje, prodaje ili nudi na prodaju, ili ko radi prodaje kupuje, drži ili prenosi, ili ko posreduje u prodaji ili kupovini ili na drugi način neovlašćeno stavlja u promet supstance ili preparate koji su proglašeni za opojne droge, kazniće se zatvorom od tri do deset godina.*“

Navedena inkriminacija navodi na zaključak da se ovo djelo može izvršiti kroz ostvarenje više alternativno određenih radnji i to: proizvodnja, prerada, prodaja, prenos, nuđenje na prodaju, kupovina, držanje, prevoz opojne droge radi prodaje, zatim, posredovanje u prodaji ili kupovini, slanje i isporučivanje, te stavljanje na drugi način u promet opojne droge.

Istovremeno, komparacije radi, navešćemo primjer kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske gdje je krivično djelo neovlaštena proizvodnja

i promet drogama u osnovnom obliku previđeno u članu 190. KZ RH i glasi: „(1) *Tko neovlašteno proizvede ili preradi tvari koje su popisom proglašene drogom, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.*

(2) Tko proizvodi, preradi, prenese, izveze ili uveze, nabavi ili posjeduje tvari iz stavka 1. ovoga članka koje su namijenjene neovlaštenoj prodaji ili stavljanju na drugi način u promet ili ih neovlašteno ponudi na prodaju, proda ili posreduje u prodaji ili kupnji ili na drugi način neovlašteno stavi u promet, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do dvanaest godina.

(7) Proizvodnjom droge u smislu ovoga Zakona smatra se i neovlaštenu uzgoj biljke ili gljive iz koje se može dobiti droga.“

Iz navedene inkriminacije je evidentno da je zakonodavac u Republici Hrvatskoj izvršio konkretizaciju inkriminiranih radnji, te proizvodnju i preradu tvari koje su propisom proglašene opojnom drogom precizirao u posebnom stavu uz istovremenu konkretizaciju i samog pojma proizvodnje, navodeći da se radi o uzgoju biljke ili gljive. Proširenje inkriminiranih radnji u bitnom ne mijenja aktivnosti na otkrivanju i dokazivanju predmetnog krivičnog djela, već na svojevrsan način olakšava rad na dokazivanju krivičnog djela. Naime, u odnosu na inkriminaciju koja je predviđena Krivičnim zakonom Republike Srpske u ovom slučaju je jasno da nakon otkrivanja navedenog krivičnog djela i izvršioca, nije potrebno dokazivati namjeru dalje prodaje opojne droge, već su sa samom proizvodnjom ili preradom ispunjeni elementi bića krivičnog djela.

3.1.1. Način saznanja za krivično djelo i izvršioca

Dolaženje do saznanja u vezi sa krivičnim djelom neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga iz prethodno opisanog čl. 224. st. 1. se prvenstveno vrši operativnim radom, veoma su rijetki slučajevi da se kod ovog vida kriminaliteta do informacija i saznanja dolazi „klasičnim“ metodama, kao što je prijava oštećenog ili od strane građana, javnim pogovaranjem i slično.

Prijava od strane građana kao način saznanja za ovo krivično djelo se najčešće pojavljuje u slučajevima kada roditelji, članovi rodbine ili prijatelji sumnjaju da su njihovi najbliži postali zavisici o opojnim drogama ili da su angažovani kao preprodavači opojne droge, gdje najčešće kroz prijavu navode indikatore promjene ponašanja, kretanja u društvu kriminogenih lica, boravka na sumnjivim mjestima, dolazak do novca na sumnjiv i nepoznat način, te kroz prijavu iskazuju želju da se njihovim najbližim pomogne da prevaziđu te probleme. Na taj način se mogu dobiti veoma korisne informacije o kretanju lica koja su zavisnici o opojnim drogama, mjestima okupljanja, načinu kupovine opojne droge, licima od kojih kupuju i slično.

Takođe, prijava od strane građana se u određenoj mjeri odnosi i kao način saznanja za ilegalne zasade opojnih droga i laboratorije za proizvodnju opojnih droga, prvenstveno marihuane i genetski modifikovane marihuane – skank, gdje

se kao izvor saznanja u velikoj mjeri pojavljuju određene kategorije građana kao što su lovci, ribolovci, lovočuvari, šumari, poljoprivrednici, sakupljači ljekovitog bilja i šumskih plodova i slično.

Prijava od strane građana je relativno čest način saznanja o ilegalnim laboratorijama za proizvodnju opojnih droga. Kao izvor saznanja pojavljuju se lica koja, s obzirom na zanimanje i posao koji obavljaju, mjesto stanovanja i slične karakteristike mogu da uoče da je određeno lice izvršilo nabavku materijala ili opreme koja nije karakteristična za njihov posao, zanimanje ili svakodnevni život ili da vrši određene rekonstrukcije ili adaptacije stambenog prostora, garaža, podruma, pomoćnih objekata i slično. Tu se prije svega misli na nabavku neonskih lampi ili drugih svjetiljki, agregata, aluminijske folije, velikog broja saksija ili kanti koje služe za zasađivanje, hemikalija, zemlje ili mase koja služi za uzgoj i slične opreme, kao i pojačano trošenje električne energije. Zatim, uočavanje ne karakteristične adaptacije određenih objekata kao što su garaže, podrumi, pomoćni objekti, napuštene kuće i objekti u ruralnim sredinama, staje, prvenstveno za uzgoj pilića, kao i staje za uzgoj svinja, goveda i slično. Ne karakteristična adaptacija podrazumijeva stavljanje zaštitnih folija, izolacija stiroporom, slamom i drugim toplotnim izolatorima, instaliranje velikog broja svjetiljki, ventilatora, ugradnja specifičnog sistema za navodnjavanje, pojačani dovod električne energije, obezbjeđenje agregata i slično, što ni u kom slučaju nije karakteristično za pomenute objekte.

Prijava od strane nadležnih institucija se prije svega odnosi na prijavu carinskih organa, preduzeća zaduženih za isporuku električne energije, trgovačkih preduzeća i slično. Putem prijave od strane carinskih organa i trgovačkih preduzeća može se doći do saznanja da je određeno lice kupilo ili uvezlo veliki broj materijala i opreme koja može poslužiti za uzgoj i proizvodnju opojnih droga. Gdje se prije svega misli na lampe, agregate, aluminijsku foliju, saksije, kante, određene hemikalije, zemljište i slično. Zatim, putem prijave od strane preduzeća koja se bave isporukom električne energije može se doći do saznanja da je određeno lice iznenadno i ne karakteristično za tu vrstu objekta ili područja povećalo potrošnju električne energije.

Prijava nadležne medicinske ustanove se kao izvor saznanja pojavljuje u slučajevima kada se u određenu medicinsku ustanovu, najčešće u službu hitne medicinske pomoći, obrati lice koje je izvršilo predoziranje opojnom drogom ili građanin koji je takav slučaj uočio i prijavio medicinskoj ustanovi. Na taj način se mogu dobiti značajne informacije o licu koji je zavisnik o opojnim drogama, prodavcu od kojeg je kupio opojnu drogu, vrsti opojne droge koja je korištena; vještačenjem se može utvrditi koja se supstanca u konkretnom slučaju koristila za miješanje sa opojnom drogom u cilju kvantitativnog uvećavanja mase (preprodavci, odnosno dileri radi ostvarivanja veće materijalne koristi za različite vrste opojnih droga koriste i različite supstance za kvantitativno uvećavanje mase, što često dovodi do fatalnih posljedica po uživaoca opojnih droga, s obzirom na

to da se često koriste i otrovne supstance). Veoma važne informacije su i gdje je lice zatečeno prilikom predoziranja, ko je konkretan slučaj prijavio nadležnoj medicinskoj ustanovi i slično.

Istraživanje drugih krivičnih djela kao način za saznanje o zloupotrebi opojnih droga najčešći je izvor saznanja prilikom preduzimanja radnji pretresanja lica i stambenih i drugih prostorija i pokretnih stvari za neka druga krivična djela, a gdje se prilikom pretresanja pronađu opojne droge, sredstva za proizvodnju i pakovanje opojnih droga, namjenski pravljeni i specijalizovani skrovišta za skrivanje i skladištenje opojnih droga i slično.

Osim preduzimanjem radnji pretresanja, do saznanja da je izvršeno predmetno krivično djelo može se doći i prikupljanjem izvjava od lica, vršenjem uviđaja, primjenom posebnih istražnih radnji u smislu člana 234. Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske (Službeni glasnik RS, broj 50/03) i slično.

Značajno je i preduzimanje određenih mjera i radnji iz djelokruga rada policijskih službenika, kao što su racije, kontrola saobraćaja, legitimisanje lica, kojom prilikom je moguće pronaći određene količine opojnih droga ili doći do saznanja o krivičnom djelu i izvršiocu.

Javnim pogovaranjem se najčešće dolazi do indicija i saznanja da određeno lice posjeduje materijalna sredstva koja nisu u srazmjeri sa realnom mogućnošću ostvarivanja dobiti od posla kojim se lice bavi, te se na taj način otvara mogućnost da se određeno lice bavi i neovlaštenom proizvodnjom i prometom opojnim drogama.

Najčešći način dolaska do informacija i saznanja je korištenjem informanata i saradnika. Na taj način je potrebno prikupiti saznanja o sljedećem: (1) koja lica su uključena u neovlaštenu proizvodnju i promet opojnim drogama, (2) koja vrsta opojne droge je u pitanju, (3) koja količina opojne droge, (4) gdje je mjesto skladištenja, odnosno skrivanja opojne droge (tzv. „štek“), (5) koja je cijena opojne droge, (6) gdje se najčešće odvija primopredaja, (7) na koji način se dogovara primopredaja, (8) identifikovati kupce (koji su uglavnom zavisnici), kao i sve druge relevantne činjenice na osnovu kojih se pristupa procesu dokumentovanja i dokazivanja predmetnog krivičnog djela.

3.1.2. Način dokazivanja krivičnog djela

Nakon dolaska do početnih informacija o krivičnom djelu i izvršiocu, potrebno je postupati i preduzimati mjere i radnje kako bi se krivično djelo dokumentovalo i dokazalo. Kod predmetnog krivičnog djela neophodno je dokazati da je izvršilac imao namjeru da opojnu drogu stavlja u promet, s obzirom na to da je posjedovanje opojne droge u zakonodavstvu Republike Srpske predviđeno kao prekršaj (Zakon o proizvodnji i prometu opojnih droga iz 2003. godine («Službeni glasnik Republike Srpske», br. 110/2003).

Dokazivanje krivičnog djela neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih

droga najčešće počinje prikupljanjem izjava od kupaca, odnosno zavisnika o opojnim drogama. Vršanjem opservacije mjesta na kojem se najčešće vrši primopredaja opojne droge, identifikuju se kupci, koji se nakon izvršene primopredaje lišavaju slobode, od njih se potom uz potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta oduzima opojna droga i uzima izjava u svojstvu svjedoka na okolnosti kupovine opojne droge. Prilikom uzimanja izjave, neophodno je doći do saznanja i evidentirati karakter poznavanja kupca i prodavca, učestalost kupovine, vrstu opojne droge koja se kupuje, cijenu, način dogovora o primopredaji, najčešće mjesto i način primopredaje, izgled pakovanja opojne droge, što detaljniji opis izgleda prodavca i sve druge relevantne činjenice koje će biti korištene u dokaznom postupku.

Pošto su prikupljene izjave od svjedoka, pristupa se lišenju slobode osumnjičenih i preduzimanju radnji pretresanja lica, stambenih i drugih prostorija i pokretnih stvari izvršioca krivičnog djela. Prilikom pretresanja je važno pronaći i oduzeti materijalne dokaze kao što su opojne droge, sredstva za pakovanje opojnih droga (alufolije, pvc vrećice, kutijice i slično), precizne vage za mjerenje težine kao i druga priručna sredstva koja se koriste za mjerenje težine (dijelovi plastičnih štipaljki, kašćice i slično), mjesta za skrivanje opojnih droga, novac, kao i sve druge predmete koji mogu poslužiti za izvršenje predmetnog krivičnog djela.

Dakle, osim izjava svjedoka, kao osnov sumnje da je određeno lice izvršilo krivično djelo neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga služe i činjenice i materijalni dokazi koji su utvrđeni preduzimanjem radnji dokazivanja kao što je pretresanje. Na taj način se može utvrditi da lice posjeduje, uslovno nazvano, „veću količinu“ opojnih droga, koja prevazilazi potrebe za ličnu upotrebu, potom da je opojna droga upakovana u manja pakovanja prilagođena uličnoj prodaji, da je uz opojnu drogu pronađena i smjesa za kvanitativno uvećanje mase opojne droge (tzv. miks), da su pronađene stabljike i sjeme za uzgoj opojne droge i slični predmeti koji navode na zaključak da se lice bavi neovlašćenom proizvodnjom i prometom opojnih droga.

Takođe, Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske (u daljnjem tekstu ZKP RS), s obzirom na propisanu kaznu za krivično djelo neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga, u stavu 1. predviđa i mogućnost da se predmetno krivično djelo dokazuje i primjenom posebnih istražnih radnji.

Cjelovitost i sveobuhvatnost dokazivanja se ostvaruje na način da se u zavisnosti od konkretnog slučaja vrši kombinacija što više zakonom predviđenih posebnih istražnih radnji kako bi se kriminalna aktivnost konkretnog izvršioca na što adekvatniji način zadokumentovala i spriječila mogućnost da izvršilac izbjegne sankciju i da istraga ima negativan rezultat.

Ovdje se, dakle, misli na primjenu posebnih istražnih radnji predviđenih u daljnjem tekstu člana 234. stava 2. ZKP RS:

- nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija,

- pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjenje podataka,
- nadzor i tehničko snimanje prostorija,
- tajno praćenje i tehničko snimanje lica, transportnih sredstava i predmeta koji su u vezi sa njima,
- korišćenje prikrivenih istražitelja i korišćenje informatora,
- simulovani i kontrolisani otkup predmeta i simulovano davanje potkupnine,
- nadzirani prevoz i isporuka predmeta.

Preduzimanjem posebnih istražnih radnji dobija se materijal koji se sastoji u snimljenim telefonskim razgovorima, video i fotografskom materijalu koji se dobije tajnim praćenjem i tehničkim snimanjem, izvrši se zapljenjena opojne droge simulovanim otkupom, prikupe se veoma vjerodostojne informacije korištenjem pririvenih istražitelja i informanata o kriminalnim aktivnostima istraživanog lica, te je moguće razotkriti širu mrežu lica primjenom nadziranog prevoza i isporuke predmeta.

Sav navedeni materijal se u formi audio, video i fotografskih zapisa, pisanih izvještaja i oduzetih predmeta može koristiti kao dokaz u konkretnom krivičnom postupku.

3.2. Kvalifikovani oblik krivičnog djela neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga

Krivično djelo Neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga iz člana 224. KZ RS u stavu 2. predviđa kvalifikovane oblike krivičnog djela iz stava 1, tj. *krivično djelo je izvršeno ukoliko je djelo iz stava 1. ovog člana izvršeno od strane više lica ili je učinilac ovog djela organizovao mrežu preprodavaca ili posrednika, ili je za izvršenje djela iskoristio dijete ili maloljetno lice; učinilac će se kazniti zatvorom od pet do petnaest godina.*

Pod izrazom više lica koja su se udružila za vršenje tih djela, treba razumjeti i samo dva lica. Nije potrebno da postoji neka formalna ili čvršća organizacija, niti da to udruživanje ima neki karakter stalnosti. Dovoljno je da su se dva ili više lica dogovorila da zajednički neovlašteno proizvode opojnu drogu ili psihotropnu supstancu ili da vrše radnje koje predstavljaju neovlašteno stavljanje u promet ovih proizvoda i da su u realizaciji ovog dogovora izvršila bar jednu radnju navedenu u stavu 1. U okviru ovog dogovora buduće radnje mogu ali ne moraju biti individualno određene u pogledu vremena, mjesta i predmeta. Međutim, nije dovoljno da je dogovor ograničen samo na jednu radnju. Ako su ova lica, na osnovu dogovora, izvršila više djela u produženju, radiće se o jednom krivičnom djelu iz ovog stava a ne o sticaju krivičnih djela.

Za kvalifikaciju ovog djela po stavu 2. nije dovoljno da je učinilac organizovao mrežu preprodavaca ili posrednika za trgovanje sa opojnom drogom odnosno psihotropnom supstancom, već je pored toga potrebno da je bar u jednom

navratu izvršio krivično djelo iz stava 1. Organizovanje mreže pretpostavlja relativno čvršću povezanost između učinioca, s jedne, i preprodavaca i posrednika sa druge strane u izvršenju krivičnog djela. I za ovo djelo potreban je umišljaj učinioca.

Takođe komparacije radi, i za kvalifikovani oblik predmetnog krivičnog djela, navešćemo primjer iz Republike Hrvatske, gdje je kvalifikovani oblik krivičnog djela iz člana 190. KZ RH predviđen stavovima 3., 4. i 5. KZ RH i glasi:

„(3) Tko ponudi na prodaju, proda ili posreduje u prodaji stvari iz stavka 1. ovoga članka osobi sa težim duševnim smetnjama, ili djetetu, ili to učini u školi ili na drugom mjestu koje služi obrazovanju, odgoju, sportskoj ili društvenoj aktivnosti djece ili u njegovoj neposrednoj blizini ili u kaznenoj ustanovi, ili tko za počinjenje djela iz stavka 2. ovoga članka iskoristi dijete, ili ako to učini službena osoba u vezi sa službom ili svojom javnom ovlasti, kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(4) Tko organizira mrežu preprodavatelja ili posrednika radi počinjenja kaznenog djela iz stavka 2. i 3. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje tri godine.

(5) Tko kaznenim djelom iz stavka 2., 3. i 4. ovoga članka prouzroči znatno oštećenje zdravlja većeg broja ljudi ili smrt osobe kojoj je prodao stvar iz stavka 1. ovoga članka ili je posredovao u njezinoj prodaji, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina.“

Iz ove inkriminacije evidentno je da je zakonodavac u Republici Hrvatskoj izvršio konkretizaciju inkriminiranih radnji, te precizirao da se kao teži oblik predmetnog krivičnog djela smatra ukoliko izvršilac ponudi na prodaju, proda ili posreduje u prodaji stvari u školi ili na drugom mjestu koje služi obrazovanju, odgoju, sportskoj ili društvenoj aktivnosti djece ili u njegovoj neposrednoj blizini ili u kaznenoj ustanovi ili ako to učini službena osoba u vezi sa službom ili svojom javnom ovlasti. Takođe, kao veoma važna činjenica koju je neophodno uzeti u obzir je i proširenje i konkretizacija inkriminacije na slučajeve kada izvršilac krivičnim djelom prouzrokuje smrt osobe kojoj je prodao stvar ili je posredovao u njezinoj prodaji. S tim u vezi, kao što je i ranije naglašeno, proširenje inkriminiranih radnji u bitnom ne mijenja aktivnosti na otkrivanju i dokazivanju predmetnog krivičnog djela, već na svojevrsan način olakšava rad na dokazivanju krivičnog djela.

3.2.1. Način saznanja za krivično djelo i izvršioca

Način saznanja za ovo krivično djelo je u pravilu identično kao i za djelo u stavu 1., s tim da je dolazak do saznanja za ovo krivično djelo zbog svoje složenosti i specifičnosti u velikoj mjeri teže. Prilikom dolaska do informacija potrebno je prikupiti saznanja o svim licima koja su se udružila za izvršenje,

odnosno o licu koje je organizator i o članovima koje je angažovao u mrežu preprodavaca i posrednike. Najčešći je slučaj da se metodama ispitivanja i uzimanja izjava u svojstvu svjedoka ne može doći do organizatora grupe iz razloga što lica iz straha ili iz ličnih interesa ne smiji li ne žele da otkriju identitet lica od koga su kupili opojnu drogu ili koje ih je angažovalo da za račun grupe vrše preprodaju ili posredovanje u prodaji.

S tim u vezi najčešći i najfunkcionalniji način je da se prikupe podaci za jedan dio grupe, nekada i za samo jedno ili dva lica, te da se nakon toga primjenom posebnih istražnih radnji, tj. kao što smo prethodno naveli, kombinacijom posebnih istražnih radnji dokumentuje povezanost članova grupe, te identifikuju članovi.

Na taj način se utvrđuje njihov odnos, međusobna povezanost, uloge i zadaci koji svaki član grupe ima i slično.

Dakle, najčešći način dolaska do informacija i saznanja je primjenom posebnih istražnih radnji. Na taj način je potrebno prikupiti saznanja osim o već navedenom što je karakteristično za djelo u stavu 1. i informacije o: (1) načinu na koji je grupa ograničena, (2) međusobni odnos članova grupe, (3) utvrditi uloge i zadatke svakog pojedinog člana, (4) način komunikacije, (5) način i mjesto primopredaje, (6) način i oblik plaćanja, (7) način transporta, vrstu transportnog sredstva, mjesta skrivanja, (8) mjesta i način prepakivanja za uličnu prodaju, kao i sve druge relevantne činjenice na osnovu kojih se pristupa procesu dokumentovanja i dokazivanja predmetnog krivičnog djela.

3.2.2. Način dokazivanja krivičnog djela

Nakon prikupljenih saznanja i informacija neohodno je kroz proces dokazivanja prikupiti materijalne i lične dokaze koji će potkrijepiti povezanost članova i njihovo zajedničko djelovanje u ostvarenju predmetnog krivičnog djela.

Poželjno je najprije stvoriti misaonu konstrukciju grupe, odnosno organizacije u kojoj će se imati jasna predstava, odnosno vizija o organizaciji, načinu njenog djelovanja, načinu organizovanja, podatke o članovima, njihovim ulogama i slično. Nakon toga jasno razdvojiti organizatore, članove grupe i krajnje kupce, tj. utvrditi ko je naručilac, ko dogovara kupoprodaju, ko posreduje, ko prevozi, ko skriva, ko prepakuje, ko prodaje, a ko je krajnji korisnik odnosno kupac – zavisnik. O svemu navedenom je poželjno i da se sačini grafička šema sa jasno unesenim podacima o članovima, ulogama, zadacima i načinu djelovanja. Na taj način će se kroz proces dokazivanja imati bolji uvid i lakše izvršiti diferenciranje osumnjičenih lica i svjedoka.

Nakon toga, tokom procesa dokazivanja primjenom posebnih istražnih radnji prikupljaju se dokazi o aktivnostima članova grupe, dokumentuje se njihova komunikacija putem telefona, dokumentuje se njihovo lično sastajanje, dogovaranje, dokumentuju se novčane transakcije, prevozna sredstva koja koriste,

mjesta na kojima borave, stambeni i drugi objekti koje koriste, identifikuju se moguća mjesta skrivanja, trase transporta opojne droge, mjesta na kojima se opojna droga prepakuje i priprema za uličnu prodaju, identifikuju se posrednici, preprodavci, kao i krajnji korisnici, te se u određenoj fazi istrage, na način kada se procijeni da to neće ugroziti daljni tok istrage vrši oduzimanje opojnih droga. To se u početnoj fazi istrage isključivo vrši od krajnjih korisnika, odnosno zavisnika o opojnim drogama, zatim se oduzimanje vrši i od prevoznika, odnosno prenosilaca tzv. „kurira“. Sav prikupljeni materijal i oduzeta opojna droga se kolektuju, te se nakon prikupljanja dovoljnog broja dokaza odnosno kada se postigne dovoljan stepen sumnje, pristupa realizaciji aktivnosti na način što se vrši lišenje slobode članova organizacije i pristupa pretresanju lica, stambenih i drugih prostorija i pokretnih stvari lica, vrši se ispitivanje svjedoka i osumnjičenih lica, te se, ukoliko je, potrebno preduzimaju i druge radnje dokazivanja.

Prilikom pretresanja potrebno je, osim na predmete koji su potrebni za dokazivanje krivičnog djela i stava 1., posebnu pažnju obratiti na predmete koji povezuju članove grupe i dokazuju postojanje organizacije i zajedničkog djelovanja. Tu se, prije svega, misli na pronalaženje sredstava za komunikaciju (mobilni telefoni, pretplatničke SIM kartice, radio veze, stacionarni i prenosivi-laptop računari i slično), digitalni mediji za prenos podataka (CD, DVD, USB memorije), dokazi o novčanim transakcijama, uplatama, isplatama, evidencije o dugovanjima i potraživanjima, evidencije telefonskih brojeva, adresa, imena članova, sredstva za transport opojne droge, vozila sa specijalizovanim mjestima za prevoz i slično.

Proces dokazivanja ovih krivičnih djela je u velikoj mjeri otežan ukoliko se ne primjenjuju posebne istražne radnje. Obzirom da je putem ličnih dokaza, odnosno izjava svjedoka i osumnjičenih lica i pojedinačnim oduzimanjima opojnih droga od članova grupe, veoma teško dokazati međusobnu povezanost i umišljaj izvršilaca, odnosno članova grupe.

3.3. Poseban oblik krivičnog djela neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga

Krivično djelo Neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga iz člana 224. KZ RS u stavu 3. predviđa poseban oblik krivičnog djela iz stava 1., tj. koje čini onaj *ko neovlašćeno pravi, nabavlja, posjeduje ili daje na upotrebu opremu, materijal ili supstance za koje zna da su namijenjene za proizvodnju opojnih droga, kazniće se zatvorom od jedne do pet godina.*

Objekti radnji djela iz stava 3. ovog člana su oprema, materijal ili supstanca koja je namijenjena za proizvodnju opojnih droga. Nijedan od ovih objekata radnje po svojoj prirodi ne moraju biti takvi da isključivo služe za proizvodnju opojnih droga, bitno je da su oni namijenjeni za proizvodnju opojnih droga. Pod proizvodnjom opojnih droga, u smislu ove zakonske odredbe, smatra se svaki

postupak kojim se može dobiti opojna droga: uzgoj, fabrikacija i prerada opojnih droga.

Radnje izvršenja su alternativno određene: izrada, nabavljanje, posjedovanje ili davanje na upotrebu opreme, materijala ili supstanci namijenjenih za proizvodnju opojnih droga. Radi se o radnjama koje po svojoj sadržini predstavljaju pripremanje ili pomaganje proizvodnje opojnih droga a koje su ovom zakonskom odredbom propisane kao posebno krivično djelo.

Izvršilac mora postupati neovlašteno, te izvršilac i ovog oblika krivičnog djela neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga može biti svaka osoba.

Djelo se može izvršiti samo s umišljajem, koji mora obuhvatiti i svijest o protivpravosti, tj. svijest o neovlaštenom postupanju i svijest o tome da će konkretna oprema, materijal ili supstanca biti upotrijebljeni za proizvodnju opojnih droga.

Vežano za prethodne oblike, navešćemo komparativno i odredbu iz KZ RH, gdje je krivično djelo neovlaštena proizvodnja i promet drogama u posebnom obliku predviđeno u članu 190. stav 6. KZ RH i glasi: „(6) *Tko napravi, nabavi ili posjeduje opremu, materijal ili stvari koje se mogu uporabiti za izradu stvari iz stavka 1. ovoga članka, za koje zna da su namijenjeni njihovoj neovlaštenoj proizvodnji, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.*“

Navedena inkriminacija u potpunosti odgovara inkriminaciji predviđenoj Krivičnim zakonom Republike Srpske, što podrazumijeva isti krivično pravni i kriminalistički pristup u otkrivanju i dokazivanju predmetnog krivičnog djela.

3.3.1. Način saznanja za krivično djelo i izvršioca

Način saznanja za ovaj oblik predmetnog krivičnog djela je u svojoj prirodi identičan sa načinom saznanja za osnovni i kvalifikovani oblik, s tim da zbog svoje specifičnosti i karakteristika postoje i određene specifičnosti u dolaženju do saznanja za krivično djelo i izvršioca. Navedene specifičnosti se ogledaju u dolaženju do saznanja putem uvida u carinske deklaracije, poslovne knjige u kojima se evidentira proizvodnja, uvoz i izvoz robe, uvid u novčane transakcije, kao i sve druge evidencije na osnovu kojih se može doći do saznanja da se određeno fizičko ili pravno lice bavi izradom, nabavljanjem, iznajmljivanjem opreme ili materija koje služe za proizvodnju opojnih droga.

3.3.2. Način dokazivanja krivičnog djela

Karakteristika dokazivanja ovog oblika krivičnog djela neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga jeste u velikom broju istraga sprovodi kao nastavak istrage osnovnog ili kvalifikovanog oblika. Navedeno podrazumijeva da se najprije dođe do saznanja da se određeno lice ili organizovana kriminalna

grupa bavi neovlaštenom proizvodnjom opojnih droga, na način što je izvršila nabavku opreme i materija, te neovlašteno proizvela opojnu drogu. Nakon toga je potrebno izvršiti lišenje slobode određenog lica ili pripadnika organizovane kriminalne grupe, pretresanje stambenih i drugih prostorija, te oduzimanje korištene opreme i materija. Kroz dalje procesuiranje, prikupljanje dokaza i kriminalističku obradu osumnjičenih lica potrebno je utvrditi porijeklo i način nabavke opreme i sredstava za proizvodnju opojnih droga. Na osnovu navedenog prikupljaju se informacije i dokazi, a kroz nastavak istrage vrši procesuiranje osoba koje su obezbijedile neophodnu opremu i materije.

Osim ovog vida dokazivanja predmetnog krivičnog djela karakteristično je sprovođenje radnji dokazivanja na način što se nakon dolaska do saznanja i osnova sumnje, putem radnji pretresanja kako stambenih i drugih prostorija koja koriste fizička lica tako i poslovnih i drugih objekata koja koriste pravna lica vrši oduzimanje predmetne opreme i materija, kao i poslovnih knjiga, ulaznih i izlaznih faktura, dokaza o novčanim transakcijama, specifikacija određene opreme, ugovora o iznajmljivanju ili ustupanju određenih objekata ili opreme i slično.

Krivično djelo neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga u stavu 4. predviđa mogućnost blažeg kažnjavanja ili oslobođenja od kazne izvršioca koji prijavi od koga nabavlja opojne droge. Odredba je motivisana kriminalno-političkim razlozima i ima za cilj podsticanje izvršioca na pomoć organima krivičnog gonjenja u otkrivanju drugih izvršioca krivičnih djela neovlašćene proizvodnje i prometa opojnih droga.

Takođe, krivično djelo neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga u stavu 5. predviđa obavezno oduzimanje opojnih droga i sredstava za njihovu proizvodnju nezavisno od toga čije su vlasništvo (Simović M. i dr., 2005., str. 1060.).

Shodno navedenom, važno je istaknuti da se sve radnje dokazivanja vrše uz saglasnost i koordinaciju nadležnog Tužioca i po naredbama nadležnog Suda, uz poštovanje odredaba Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske.

4. ZAKLJUČAK

Može se konstatovati da otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga predstavlja izuzetno složen i zahtijevan posao, koji u svom procesu podrazumijeva veoma veliko znanje i zalaganje policijskih službenika. Počevši od samih karakteristika zloupotrebe opojnih droga, koje podrazumijevaju specifičnosti vezane kako za samo krivično djelo, tako i za izvršioca i za posljedicu krivičnog djela. Treba uzeti u obzir činjenicu da se u procesu otkrivanja i dokazivanja krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga u samom startu nailazi na teškoće koje se tiču načina saznanja za krivično djelo, što proizilazi iz izostanka prijave i ne postojanje oštećenog u klasičnom

smislu. Zatim, proces dokazivanja koji se nastavlja nakon dolaska do saznanja o krivičnom djelu i izvršiocu je jako složen. Navedeno proizilazi iz činjenice da je materijalne dokaze jako teško pronaći i obezbijediti, zbog specifičnosti karakteristika opojnih droga, načina njihovog skrivanja, proizvodnje, kupovine, prodaje i svih drugih radnji koje čine biće krivičnog djela. Nadalje dokazivanje otežava i jako složen proces prikupljanja ličnih dokaza, koji je u pravilu otežan zbog lošeg zdravstvenog stanja i straha svjedoka, kao i bezobzirnosti osumnjičenih.

Istovremeno, treba naglasiti i činjenicu da je u odnosu na većinu drugih istraga, istraga koja se vodi za krivična djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga u pravilu proaktivna i da se vodi prije nego što se krivično djelo izvrši, te da se u momentu izvršenja krivičnog djela i istraga završava. Što daje dodatnu nijansu specifičnosti otkrivanja i dokazivanja krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga.

Međutim, sve gore navedeno navodi na zaključak da sa jedne strane iz specifičnosti samih krivičnih djela zloupotrebe opojnih droga, odnosno radnji izvršenja koje čine biće krivičnog djela, odnosno njihovih izvršilaca, sa druge strane proizilaze specifičnosti istrage za njihovo otkrivanje i dokazivanje. Što treba da bude podsticaj policijskim službenicima koji rade na suzbijanju ovih krivičnih djela i da uvijek iznova pojačava njihovu samoinicijativnost, kreativnost i upornost u otkrivanju i dokazivanju ovih krivičnih djela. Cilj treba da bude sprovođenje misije u očuvanju prvenstveno zdravlja ljudi, što je i osnovni zaštitni objekat ovih krivičnih djela, te očuvanje ispravnih društvenih vrijednosti i održanja ekonomske stabilnosti i sigurnosti.

LITERATURA

Knjige i časopisi

1. Babić, M. (2000). Krivični zakonik Republike Srpske, sa kratkim komentarom, Banja Luka, Institut za pravne i društvene nauke Pravnog fakulteta,
2. Babić, M., Filipović, Lj., Marković, I., Rajić, Z. (2005). Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, Savjet/Vijeće Evrope i Evropska Komisija;
3. Babić, M., Marković, I. (2005). Krivično pravo posebni dio, Banja Luka, Pravni fakultet;
4. Babić, M. (2014). Krivično pravo, opšti i posebni dio, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka, Visoka škola unutrašnjih poslova;
5. Babić, M. (2008). Krivično pravo opšti i posebni dio, prvo izdanje, Banja Luka, Pravni fakultet;
6. Bačić, F., Pavlović, Š. (2001). Kazneno pravo, posebni dio, Zagreb;

7. Bošković, M. (2004). Organizovani kriminalitet i korupcija, Banja Luka, Visoka škola unutrašnjih poslova;
8. Bošković, M., Jovičić, D. (2002). Kriminalistika metodika, Banja Luka, Visoka škola unutrašnjih poslova;
9. Jovašević, D., Ikanović, V. (2012). Krivično pravo Republike Srpske, Posebni dio, Banja Luka, Apeiron;
10. Korajlić, N. (2012). Istraživanje krivičnih djela, Sarajevo, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu;
11. Modly, D., Korajlić, N. (2002). Kriminalistički riječnik, Tešanj, Centar za obrazovanje i kulturu;
12. Milivojević, L. (2013). Kazneno pravo za kriminaliste – Odabrana poglavlja s primjerima iz prakse, Zagreb, Međunarodno kriminalističko udruženje;
13. Petrović, B. (2004). Narkokriminal – krivičnopravni, kriminološki, krivičnoprocesni i kriminalistički aspekti, Sarajevo, Pravni fakultet;
14. Petrović, B. (2004). Balkanski putevi droge i Bosna i Hercegovina, Sarajevo, Fakultet kriminalističkih nauka;
15. Petrović, B. (1998). Kriminalistička metodika istraživanja krivičnih djela zloupotrebe opojnih droga, Sarajevo, Fakultet kriminalističkih nauka;
16. Petrović, B., Jovašević, D. (2005). Krivično pravo II – krivično pravo posebni dio, Sarajevo;
17. Pavlović, Š. (2013). Komentar Kaznenog zakona, 2. izdanje, Rijeka;
18. Turković, K. i drugi (2013). Komentar kaznenog zakona i drugi izvori novoga hrvatskog kaznenog zakonodavstva, Zagreb, Narodne novine d.d.;
19. Tripalo, D. (2004). Kaznenopravni aspekti zlouporabe droga, Zagreb;

Zakonski propisi

1. Krivični zakon Republike Srpske iz 2003. godine («Službeni glasnik Republike Srpske», br. 49/2003, izmjenjen i dopunjen Službenim glasnicima RS broj: 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 67/13);
2. Krivični zakon BiH iz 2003. godine («Službeni glasnik BiH», br. 3/2003, izmijenjen i dopunjen Službenim glasnicima BiH broj 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 i 8/10);
3. Zakon o proizvodnji i prometu opojnih droga iz 2003. godine («Službeni glasnik Republike Srpske», br. 110/2003),
4. Zakon o javnom redu i miru Republike Srpske iz 2007. godine («Službeni glasnik Republike Srpske», br. 20/2007);
5. Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske iz 2012. godine («Službeni glasnik Republike Srpske», br. 53/2012);
6. Zakon o sprečavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga iz 2006.

- godine («Službeni glasnik BiH», br. 8/2006);
7. Kazneni zakon Republike Hrvatske («Narodne novine Republike Hrvatske» br. 125/11 i 144/12);
  8. Zakon o suzbijanju zlouporabe droga iz 2001. godine («Narodne novine Republike Hrvatske» br. 107/01, izmijenjen i dopunjen Narodnim novinama Republike Hrvatske broj: 87/02, 163/03, 141/04, 40/07, 149/09, 84/11, 80/13);
  9. Lista opojnih droga, psihotropnih supstanci, biljaka iz kojih se može dobiti opojna droga i prekursora («Službeni glasnik BiH», br. 8/2006);
  10. Odluka o dopuni liste opojnih droga, psihotropnih supstanci, biljaka iz kojih se može dobiti opojna droga i prekursora («Službeni glasnik BiH», br. 51/2011);

SUMMARY

CRIMINALISTIC AND CRIMINAL LAW ASPECTS OF DETECTING AND PROVING CRIMINAL OFFENSES RELATED TO ABUSE OF NARCOTICS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Drug Abuse Crime is one of the most serious crimes, primarily due to the specific ways of execution, the profile of perpetrators, and the representation of the number of criminal offenses of narcotic drugs abuse in the total number of criminal offenses. Also, a very important characteristic of criminal offenses related to narcotic drugs abuse is a high level of organization, a common international element, and extremely serious consequences. Considering the consequences, it is important to point out that there are several types of consequences. Firstly, these are the consequences that are result of criminal activities, in which the perpetrators, after organizing and conduct illicit production or distribution of narcotic drugs or taking some other criminal activity connected with tis criminal offence, obtain a very high profit. This has a negative affect on economic stability of the country. After that, it is possible to talk about the effects of medical and health character, which are reflected in the creation of a large number of narcotics addicts and persons with addiction suffer from various diseases. For this reason, the crimes that treat narcotic abuse in the Republika Srpska are classified in Criminal Law in the chapter of crimes against health. Further, it should also emphasize the consequences related to the adverse impact on the development of social and cultural norms of society, for example, when such criminals are constructing a status of very rich and notables people in criminal society, and with that they produceing negative phenomenon of young people identification with perpetrators of such criminal offences. Also, it is important to emphasize, as a separate aspect, the occurrence which could be called a secondary crime related to drug abuse offenses. This implies criminal activity undertaken by addicts in

order to provide the money needed for the purchase of narcotics.

Considering the above, appreciating the need for considering a criminal law and criminalistics issues of drug abuse, through this paper are elaborated legal provisions of narcotic abuse in the Republika Srpska and at the level of Bosnia and Herzegovina, with a detailed analysis and concretization of criminal offense of Unauthorized production and trafficking of drugs, proscribed in the Criminal Code of the Republika Srpska. Furthermore, the work presented methodology of detecting and proving the crime of Illicit production and trafficking of drugs, specifying its fundamental, qualified and special form. Also, through context of criminal law and criminalistics, for that criminal offence are presented some statistical data, as well as legal framework that allows to detect and prove the criminal offense of Illicit production and trafficking of narcotics. Further, considering that without significant knowledge of criminalistics it would be impossible to make an adequate respond to crime related to narcotic drugs abuse, in this paper are for each of these three above-mentioned forms of criminal offence of Illicit production and trafficking of narcotic drugs, presented criminalistics methods of ways for detecting and proving of this criminal offense.

Keywords: criminal law, abuse of narcotics, criminalistics, criminalistics methodology of detecting and proving of criminal offences